

HY215 - Εφαρμοσμένα Μαθηματικά για Μηχανικούς

ΔΙΑΛΕΞΗ 18^Η

- Συστήματα στο χώρο του Laplace
- Δειγματοληψία

- Η **συνάρτηση μεταφοράς (review...)**
- Όμοια με το μετασχ. Fourier και τα ΓΧΑ συστήματα, το σήμα

$$x(t) = e^{s_0 t} = e^{(\sigma_0 + j2\pi f)t}$$

αποτελεί **ιδιοσυνάρτηση** ενός ΓΧΑ συστήματος

- Η **ιδιοτιμή** του συστήματος είναι

$$H(s_0) = \int_{-\infty}^{+\infty} h(t)e^{-s_0 t} dt$$

που προφανώς είναι ο μετασχ. Laplace της κρουστικής απόκρισης του συστήματος για

$$s = s_0$$

- Όπως και στο χώρο του Fourier, έτσι και εδώ θα δώσουμε ένα όνομα σε αυτόν:

συνάρτηση μεταφοράς

Κρουστική απόκριση $h(t) \leftrightarrow$ Συνάρτηση μεταφοράς $H(s)$

- ΓΧΑ Συστήματα και Διαφορικές Εξισώσεις στο χώρο του Laplace (**review...**)
- Πραγματικά ΓΧΑ συστήματα περιγράφονται με διαφορικές εξισώσεις της μορφής

$$\sum_{i=0}^N \frac{d^i}{dt^i} a_i y(t) = \sum_{l=0}^M \frac{d^l}{dt^l} b_l x(t)$$

- Για να λύσουμε μια τέτοια διαφορική εξίσωση μοναδικά, χρειαζόμαστε **N το πλήθος βοηθητικές συνθήκες**
 - Όπως π.χ. για να λύσουμε την $f(x) = f'(x) \Rightarrow f(x) = ce^x$, $c \in \mathfrak{R}$ χρειαζόμαστε μια τιμή της συνάρτησης για να βρούμε το c
 - Π.χ. $f(0) = 2$ και τότε $f(x) = 2e^x$
- Όταν οι βοηθητικές συνθήκες είναι όλες μηδενικές, δηλ.

$$y(t_0) = \frac{d}{dt} y(t_0) = \frac{d^2}{dt^2} y(t_0) = \dots = \frac{d^{N-1}}{dt^{N-1}} y(t_0) = 0$$

τότε το σύστημα είναι ΓΧΑ

- **ΓΧΑ Συστήματα και Διαφορικές Εξισώσεις στο χώρο του Laplace (review...)**

- Αν επιπλέον οι συνθήκες αυτές αφορούν τη χρονική στιγμή t_0 πριν την εφαρμογή της εισόδου στο σύστημα, τότε ονομάζονται **αρχικές συνθήκες**
- Αν αυτές είναι μηδενικές, τότε το σύστημα είναι ΓΧΑ και αιτιατό, και η κατάσταση του συστήματος ονομάζεται **σε αρχική ηρεμία**:

$$x(t) = 0, t < t_0 \Rightarrow y(t) = 0, t < t_0$$

- Πολλές φορές θεωρούμε ότι μελετάμε το πρόβλημά μας με αναφορά το $t_0 = 0$, οπότε θεωρούμε ότι οι αρχικές συνθήκες συμβαίνουν όταν $t = 0^-$
 - Δηλ. ελάχιστα πριν το $t = 0$

- Μας ενδιαφέρουν τρία προβλήματα

- Εύρεση της κρουστικής απόκρισης ενός ΓΧΑ συστήματος

- Εύρεση της εξόδου ενός ΓΧΑ συστήματος

- Εύρεση της εξόδου ενός μη-ΓΧΑ συστήματος

- Δηλ. ενός συστήματος που **δεν** τελεί σε αρχική ηρεμία

- Αρχικές συνθήκες μη μηδενικές

□ Εύρεση της κρουστικής απόκρισης ενός ΓΧΑ συστήματος (review...)

- Η σχέση της συνέλιξης στο χρόνο γίνεται γινόμενο στο χώρο του Laplace

$$Y(s) = X(s)H(s)$$

και δίνει

$$H(s) = \frac{Y(s)}{X(s)}$$

- Δοθείσας μιας διαφορικής εξίσωσης που περιγράφει ένα ΓΧΑ σύστημα, μπορούμε να βρούμε γρήγορα και εύκολα τη συνάρτηση μεταφοράς
 - ...και αν θέλουμε στη συνέχεια την κρουστική απόκριση
- Ας δούμε πως:

$$\sum_{i=0}^N \frac{d^i}{dt^i} a_i y(t) = \sum_{l=0}^M \frac{d^l}{dt^l} b_l x(t) \leftrightarrow \sum_{i=0}^N s^i a_i Y(s) = \sum_{l=0}^M s^l b_l X(s)$$

$$\frac{Y(s)}{X(s)} = H(s) = \frac{\sum_{l=0}^M b_l s^l}{\sum_{i=0}^N a_i s^i}$$

$$\frac{d^n}{dt^n} x(t) \leftrightarrow s^n X(s)$$

□ Εύρεση της κρουστικής απόκρισης ενός ΓΧΑ συστήματος (**review...**)

- Η σχέση

$$\frac{Y(s)}{X(s)} = H(s) = \frac{\sum_{l=0}^M b_l s^l}{\sum_{i=0}^N a_i s^i}, \quad R_H$$

αποτελείται από πολυώνυμο του s και μπορεί να παραγοντοποιηθεί ως

$$H(s) = \frac{\sum_{l=0}^M b_l s^l}{\sum_{i=0}^N a_i s^i} = \frac{\prod_{l=1}^M (s + \mu_l)}{\prod_{i=1}^N (s + \kappa_i)}$$

και αναπτύσσοντας σε μερικά κλάσματα (μόνο αν $M < N$) να καταλήξουμε στο

$$H(s) = \sum_{i=1}^N \frac{A_i}{s + \kappa_i}, \quad R_H$$

- Εύκολα μπορεί κανείς να βρει, τέλος, την κρουστική απόκριση, μέσω πινάκων, και ελέγχοντας το πεδίο σύγκλισης

□ Εύρεση της εξόδου ενός ΓΧΑ συστήματος (review...)

- Η σχέση της συνέλιξης στο χρόνο γίνεται γινόμενο στο χώρο του Laplace

$$Y(s) = X(s)H(s)$$

και αν γνωρίζουμε τη συνάρτηση μεταφοράς $H(s)$ και το σήμα εισόδου, θα είναι

$$\begin{aligned} Y(s) = H(s)X(s) &= \frac{\sum_{l=0}^M b_l s^l}{\sum_{i=0}^N a_i s^i} X(s) \\ &= \frac{\sum_{l=0}^M b_l s^l}{\sum_{i=0}^N a_i s^i} \frac{\sum_{m=0}^K d_m s^m}{\sum_{n=0}^L c_n s^n} \end{aligned}$$

- Με γνωστές τεχνικές και μεθόδους μπορούμε να βρούμε το σήμα στο χρόνο $y(t)$

□ Εύρεση της εξόδου ενός μη-ΓΧΑ συστήματος (review...)

- Ένα σύστημα με **μη** μηδενικές αρχικές συνθήκες **δεν** είναι ΓΧΑ
- Όμως ο *μονόπλευρος* μετασχ. Laplace μπορεί να μας βοηθήσει να βρούμε εξόδους με σχεδόν ίδιο τρόπο λύσης με τα ΓΧΑ συστήματα
 - Θεωρούμε την έξοδο αιτιατή
- Θα έχουμε λοιπόν

$$\sum_{i=0}^N \frac{d^i}{dt^i} a_i y(t) = \sum_{l=0}^M \frac{d^l}{dt^l} b_l x(t)$$

με

$$\frac{d^n}{dt^n} y(0^-) \neq 0, \quad n = 0, 1, \dots, N - 1$$

- Η ιδιότητα που εφαρμόζουμε τώρα είναι η

$$\frac{d^n}{dt^n} x(t) \leftrightarrow s^n X(s) - \sum_{i=1}^n s^{n-i} \frac{d^{i-1}}{dt^{i-1}} x(0^-)$$

$$\sum_{i=1}^n s^{n-i} \frac{d^{i-1}}{dt^{i-1}} x(0^-) = s^{n-1} x(0^-) + s^{n-2} x'(0^-) + s^{n-3} x''(0^-) + \dots + x^{(n-1)}(0^-)$$

• Συστήματα στο χώρο του Laplace

• Παράδειγμα:

○ Έστω η συνάρτηση μεταφοράς

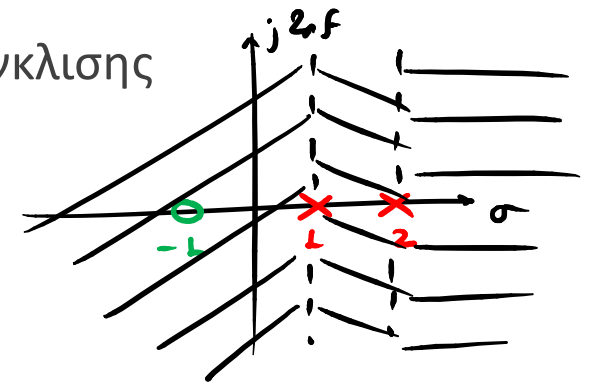
$$H(s) = \frac{s + 1}{s^2 - 3s + 2}$$

Βρείτε την κρουστική απόκριση για κάθε πιθανό πεδίο σύγκλισης

Είναι $H(s) = \frac{s+1}{(s-1)(s-2)}$, δυο πόλοι: $s=1$
 $s=2$

Πεδία Σύγκλισης:

- $\sigma > 2$
- $1 < \sigma < 2$
- $\sigma < 1$

Είναι $H(s) = \frac{A}{s-1} + \frac{B}{s-2}$, με $A = -2$, $B = 3$, οπότε:

$$H(s) = -2 \frac{1}{s-1} + 3 \frac{1}{s-2}, \quad \mathcal{R}_H \text{ ένα από τα παραπάνω ζεύγη.}$$

- Συστήματα στο χώρο του Laplace

- Παράδειγμα:

- $\sigma > 2$: $H(s) = 3 \frac{1}{s-2} - 2 \frac{1}{s-1}$, $\sigma > 2$
 - $\sigma > 2$
 - $\sigma < 2$
 - $\sigma > 1$
 - $\sigma < 1$ $\Rightarrow h(t) = 3e^{2t}u(t) - 2e^t u(t)$.
 $\Delta \xi$.
- $\sigma < 1$: $H(s) = 3 \frac{1}{s-2} - 2 \frac{1}{s-1}$, $\sigma < 1$
 - $\sigma > 2$
 - $\sigma < 2$
 - $\sigma > 1$
 - $\sigma < 1$ $\Rightarrow h(t) = -3e^{2t}u(-t) + 2e^t u(-t)$
 Αριστ.
- $1 < \sigma < 2$: $H(s) = 3 \frac{1}{s-2} - 2 \frac{1}{s-1}$
 - $\sigma > 2$
 - $\sigma < 2$
 - $\sigma > 1$
 - $\sigma < 1$ $\Rightarrow h(t) = -3e^{2t}u(-t) - 2e^t u(t)$.
 Αψφ.

- **Κριτήριο Ευστάθειας Συστήματος στο χώρο του Laplace**

- Ευστάθεια: $|x(t)| < B_x \Rightarrow |y(t)| < B_y, \quad B_x, B_y \in \mathbb{R}_+$

- Ισοδύναμα

$$\int_{-\infty}^{+\infty} |h(t)| dt < +\infty$$

- Δηλ. η κρουστική απόκριση πρέπει να είναι απολύτως ολοκληρώσιμη

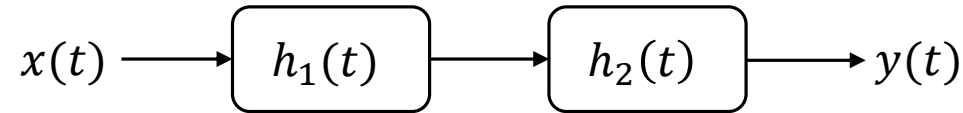
- Ισοδύναμα, πρέπει να υπάρχει ο Μετασχ. Fourier της κρουστικής απόκρισης μέσω της σύγκλισης του ολοκληρώματος

- Ισοδύναμα 😊, το πεδίο σύγκλισης του Μετασχ. Laplace πρέπει να περιέχει το φανταστικό άξονα

Άρα: ένα ΓΧΑ σύστημα είναι ευσταθές αν και μόνο αν ο φανταστικός άξονας περιέχεται στο πεδίο σύγκλισής της συνάρτησης μεταφοράς του

• Διατάξεις ΓΧΑ Συστημάτων

• Διάταξη σε σειρά

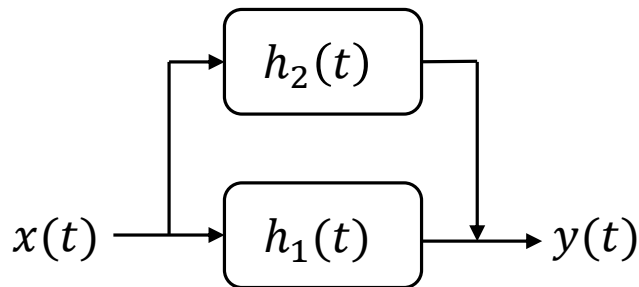

$$y(t) = \underbrace{h_1(t) * h_2(t)}_{h_{total}(t)} * x(t)$$

• Στο χώρο του Laplace:

$$Y(s) = \underbrace{H_1(s)H_2(s)}_{H_{total}(s)} X(s)$$

• Διάταξη σε παραλληλία

$$\begin{aligned} y(t) &= (h_1(t) * x(t) + h_2(t) * x(t)) \\ &= \underbrace{(h_1(t) + h_2(t))}_{h_{total}(t)} * x(t) \end{aligned}$$

• Στο χώρο του Laplace:

$$\begin{aligned} Y(s) &= H_1(s)X(s) + H_2(s)X(s) \\ &= \underbrace{(H_1(s) + H_2(s))}_{H_{total}(s)} X(s) \end{aligned}$$

• Πόλοι και Μηδενικά Συνάρτησης Μεταφοράς

- Πόλοι: θέσεις του μιγαδικού επιπέδου όπου $H(s) \rightarrow \infty$
- Μηδενικά: θέσεις του μιγαδικού επιπέδου όπου $H(s) = 0$
- Έχουμε ήδη δει ότι οι ρίζες του αριθμητή και του παρονομαστή μιας ρητής συνάρτησης μεταφοράς αποτελούν πόλους και μηδενικά του συστήματος
 - Είναι μόνο αυτά??

- Για παράδειγμα, έστω $H(s) = \frac{s-2}{(s-3)(s+1)}$, $\sigma > 3$

- Έχει δυο πόλους $s = 3, s = -1$, και ένα μηδενικό $s = 2$

- Προσέξτε όμως ότι

$$\lim_{s \rightarrow \infty} H(s) = \lim_{s \rightarrow \infty} \frac{\cancel{s} \left(1 - \frac{2}{s}\right)}{s^2 \left(1 - \frac{3}{s}\right) \left(1 + \frac{1}{s}\right)} = \lim_{s \rightarrow \infty} \frac{\left(1 - \frac{2}{s}\right)}{s \left(1 - \frac{3}{s}\right) \left(1 + \frac{1}{s}\right)} = 0$$

- Άρα υπάρχει **ένα** “έξτρα” μηδενικό στο άπειρο!

- Άρα το σύστημα έχει **2 πόλους και 2 μηδενικά!**

• Πόλοι και Μηδενικά Συνάρτησης Μεταφοράς

• Γενικότερα

$$H(s) = A \frac{\prod_{i=1}^M (s - c_i)}{\prod_{k=1}^N (s - d_k)} = A \frac{s^M \prod_{i=1}^M \left(1 - \frac{c_i}{s}\right)}{s^N \prod_{k=1}^N \left(1 - \frac{d_k}{s}\right)} = A s^{M-N} \frac{\prod_{i=1}^M \left(1 - \frac{c_i}{s}\right)}{\prod_{k=1}^N \left(1 - \frac{d_k}{s}\right)}$$

- Αν $M > N \Leftrightarrow M - N > 0$, και τότε $\lim_{s \rightarrow \infty} H(s) = \infty$, άρα υπάρχουν $M - N$ πόλοι
- Αν $M < N \Leftrightarrow M - N < 0$, και τότε $\lim_{s \rightarrow \infty} H(s) = 0$, άρα υπάρχουν $N - M$ μηδενικά
- Αν $M = N$, τότε δεν υπάρχουν επιπλέον πόλοι ή μηδενικά στο άπειρο

• Άρα :

- Σε μια ρητή συνάρτηση μεταφοράς, το πλήθος των πόλων ισούται με το πλήθος των μηδενικών

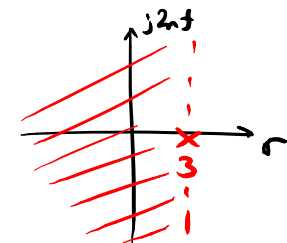
$$\# \text{ πόλων} = \# \text{ μηδενικών}$$

• Πόλοι και Μηδενικά Συνάρτησης Μεταφοράς

• Παράδειγμα:

○ Έστω ένα ΓΧΑ σύστημα με $\int_{-\infty}^{+\infty} |h(t)| dt < +\infty$ και έναν πόλο στη θέση $s = 3$

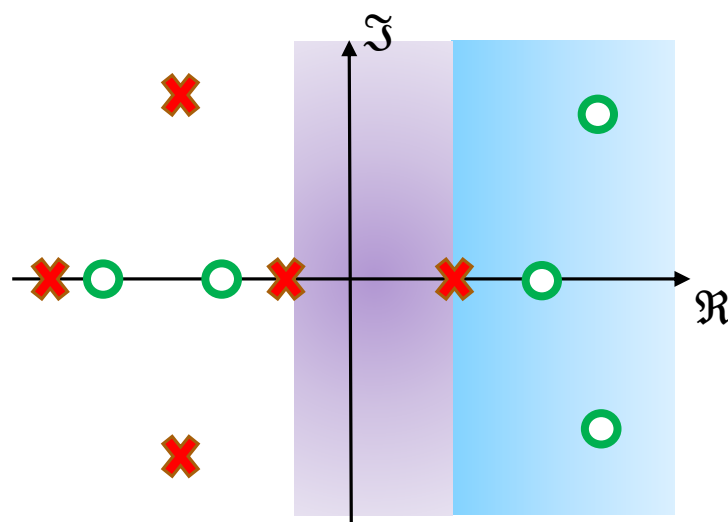
- Μπορεί η κρουστική απόκριση να είναι πεπερασμένης διάρκειας?
- Μπορεί η κρουστική απόκριση να είναι αριστερόπλευρο σήμα?
- Μπορεί η κρουστική απόκριση να είναι δεξιόπλευρο σήμα?
- Μπορεί η κρουστική απόκριση να είναι αμφίπλευρο σήμα?

- Όχι, γιατί τα πεπερασμένα διαρκείας σήματα δεν έχουν πόλους.
- Ναι, αφού το $\int |h(t)| dt < +\infty$ σημαίνει ότι το ROC περιλαμβάνει το φανταστικό άξονα, άρα το ROC είναι προς τα αριστερά:
Προϋπόθεση για το παραπάνω είναι να μην υπάρχει άλλος πόλος με $-\infty < \sigma_p < 0$ ή να υπάρχουν πόλοι μόνο με $0 < \sigma_p < 3$.
- Όχι, λόγω β).
- Ναι, αν υπάρχουν πόλοι με $-\infty < \sigma_p < 0$.

• Ευστάθεια και Αιτιατότητα

- Μπορεί να αποδειχθεί ότι μια **ρητή** συνάρτηση μεταφοράς αντιστοιχεί σε αιτιατό, αντι-αιτιατό, ή μη αιτιατό σύστημα (κρουστική απόκριση)
 - Ανάλογα με το πεδίο σύγκλισης
- Έστω το ακόλουθο διάγραμμα πόλων-μηδενικών που αντιστοιχεί σε μια ρητή συνάρτηση μεταφοράς

- Για ποιο πεδίο σύγκλισης είναι το σύστημα **αιτιατό**?
- Για ποιο πεδίο σύγκλισης είναι το σύστημα **ευσταθές**?
- Για ποιο πεδίο σύγκλισης είναι **και αιτιατό και ευσταθές**? 😞

- Για να είναι ένα σύστημα **ευσταθές και αιτιατό**, πρέπει **όλοι οι πόλοι να βρίσκονται στο αριστερό ημιεπίπεδο του μιγαδικού επιπέδου**
- Εναλλακτικά, **όλοι οι πόλοι θα πρέπει να έχουν αρνητικό πραγματικό μέρος**

- **Δειγματοληψία**

- **Ερώτημα:** πώς μπορώ να δειγματοληπτήσω (== πάρω κάποιες τιμές, που ονομάζονται *δείγματα* - *samples*) ένα σήμα συνεχούς χρόνου, έτσι ώστε να μπορώ να το ανακτήσω *πλήρως και ακριβώς* από τα δείγματά του?

- **Απάντηση:** Θεώρημα Shannon-Nyquist (1949)

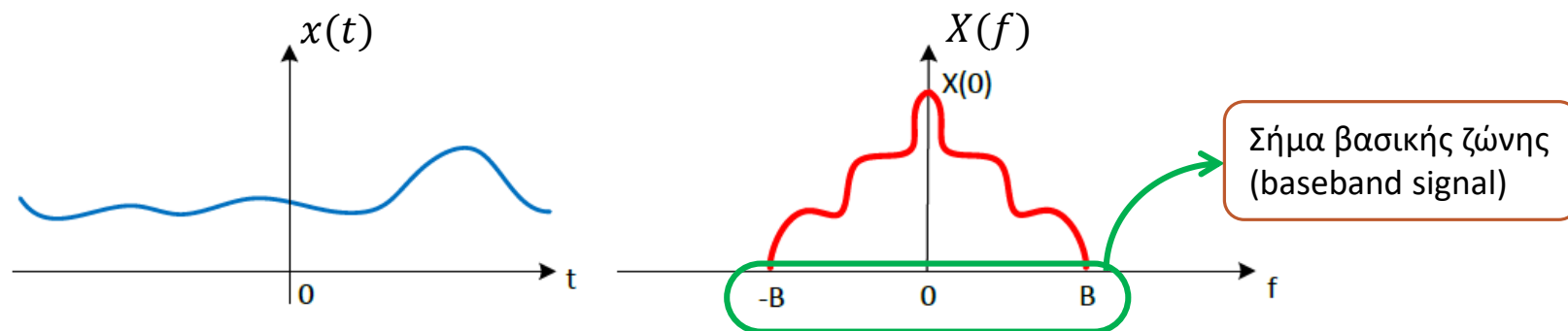
- Ας δούμε πως προκύπτει το θεώρημα αυτό...

- **Δειγματοληψία**
- Θέλουμε να αποθηκεύσουμε ένα σήμα $x(t)$ σε έναν Η/Υ
- Προφανώς δεν μπορούμε να αποθηκεύσουμε τις άπειρες τιμές του
 - Ακόμα κι αν αυτό είναι μη μηδενικό σε ένα πεπερασμένο χρονικό διάστημα
- Πρέπει να πάρουμε μερικά **δείγματα** του σήματος $x(t)$
 - Τιμές: $x(-20)$, $x(-1)$, $x(0)$, $x(10)$, $x(\sqrt{152})$, $x(62.7)$, κ.ο.κ
- Τα δείγματα αυτά θέλουμε να είναι ικανά να μας δώσουν πίσω ξανά **ακριβώς** το σήμα συνεχούς χρόνου

- **Ερώτημα I:** ποιες τιμές πρέπει να πάρουμε;
 - Όποιες θέλουμε? Κάποιες συγκεκριμένες? Έχει σημασία?
- **Ερώτημα II:** πόσο συχνά πρέπει να τις πάρουμε;
 - Μια τιμή-δείγμα κάθε δευτερόλεπτο? Πιο συχνά? Λιγότερο συχνά? Έχει σημασία?
- Ας υποθέσουμε ότι θα δειγματοληπτήσουμε **ομοιόμορφα** και ότι το σήμα μας είναι σήμα **βασικής ζώνης (baseband signal)**
 - Δηλ. **με σταθερή χρονική απόσταση μεταξύ των δειγμάτων** και θεωρώντας ότι ο μετασχ. Fourier του σήματος είναι μη μηδενικός γύρω από ένα πεπερασμένο διάστημα συχνοτήτων που περιλαμβάνει το μηδέν, π.χ. $X(f) \neq 0$, $f \in [-B, B]$

• Δειγματοληψία

• Έστω ένα σήμα $x(t)$ και ο μετασχ. Fourier του $X(f)$ όπως στο σχήμα

• Για να «τραβήξουμε» δείγματα από το σήμα $x(t)$, μπορούμε να εκμεταλλευτούμε τη δειγματοληπτική ιδιότητα της συνάρτησης Δέλτα

$$x(t)\delta(t - t_0) = x(t_0)\delta(t - t_0)$$

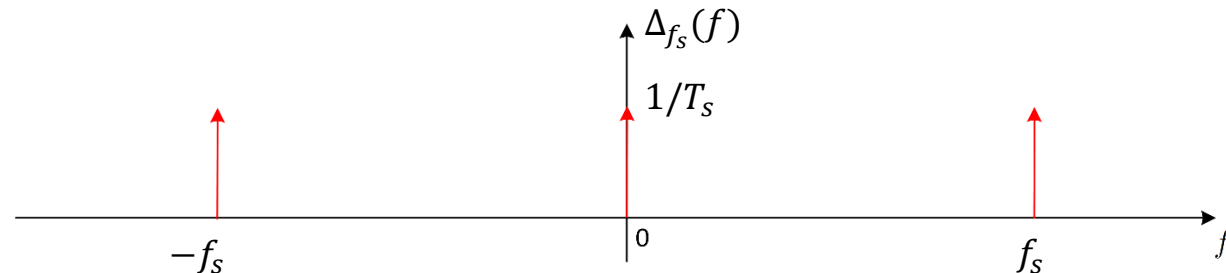
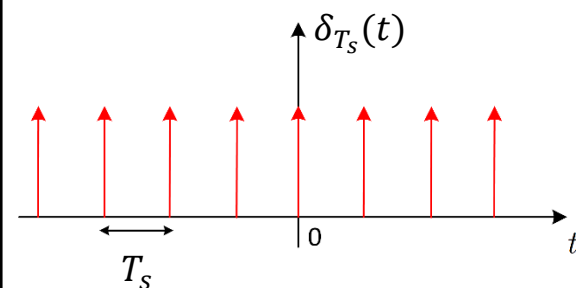
• Ας ορίσουμε μια **συνάρτηση δειγματοληψίας με περίοδο δειγματοληψίας T_s**

$$\delta_{T_s}(t) = \sum_{n=-\infty}^{+\infty} \delta(t - nT_s) \leftrightarrow \Delta_{f_s}(f) = \frac{1}{T_s} \sum_{k=-\infty}^{+\infty} \delta(f - kf_s)$$

• Η **συχνότητα δειγματοληψίας** είναι $f_s = 1/T_s$

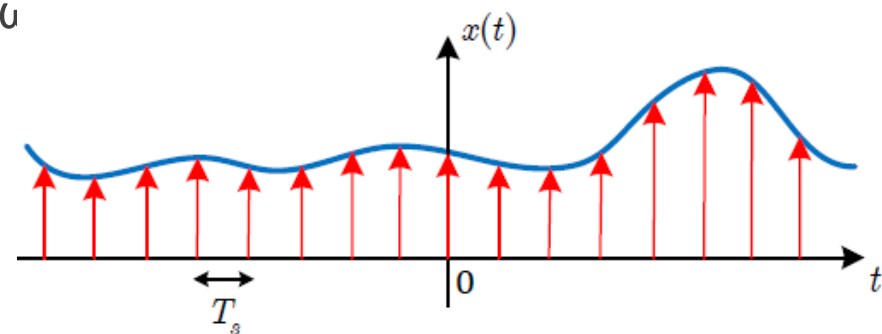
• Δειγματοληψία

$$\delta_{T_s}(t) = \sum_{n=-\infty}^{+\infty} \delta(t - nT_s) \leftrightarrow \Delta_{f_s}(f) = \frac{1}{T_s} \sum_{k=-\infty}^{+\infty} \delta(f - kf_s)$$

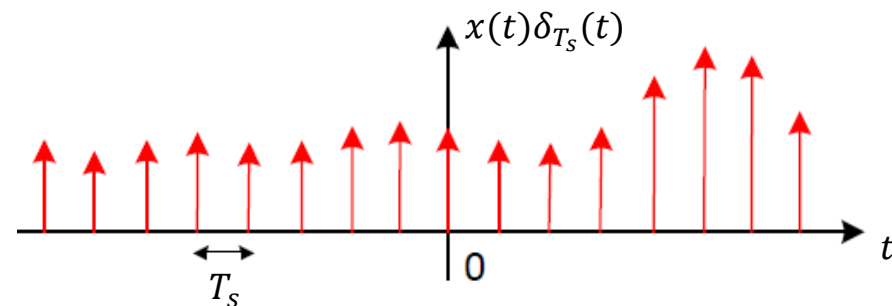

- Το γινόμενο της $\delta_{T_s}(t)$ με το σήμα $x(t)$ θα δώσει μια σειρά από συναρτήσεις Δέλτα με μη μοναδιαίους συντελεστές

- Συναρτήσεις δέλτα που η επιφάνειά τους έχει αλλάξει με βάση το σήμα

- Τα δείγματα απέχουν χρόνο T_s μεταξύ τους
 - Ας υποθέσουμε ότι αυτή η τιμή είναι «αρκετά μικρή»
 - Οπότε η $f_s = 1/T_s$ «αρκετά μεγάλη»

• Δειγματοληψία

- Γνωρίζουμε ότι το γινόμενο των δυο σημάτων στο χρόνο θα μετατραπεί σε συνέλιξη στο χώρο της συχνότητας
- Δηλ.

$$x(t)\delta_{T_s}(t) = x(t) \sum_{n=-\infty}^{+\infty} \delta(t - nT_s) = \sum_{n=-\infty}^{+\infty} x(nT_s)\delta(t - nT_s)$$

και

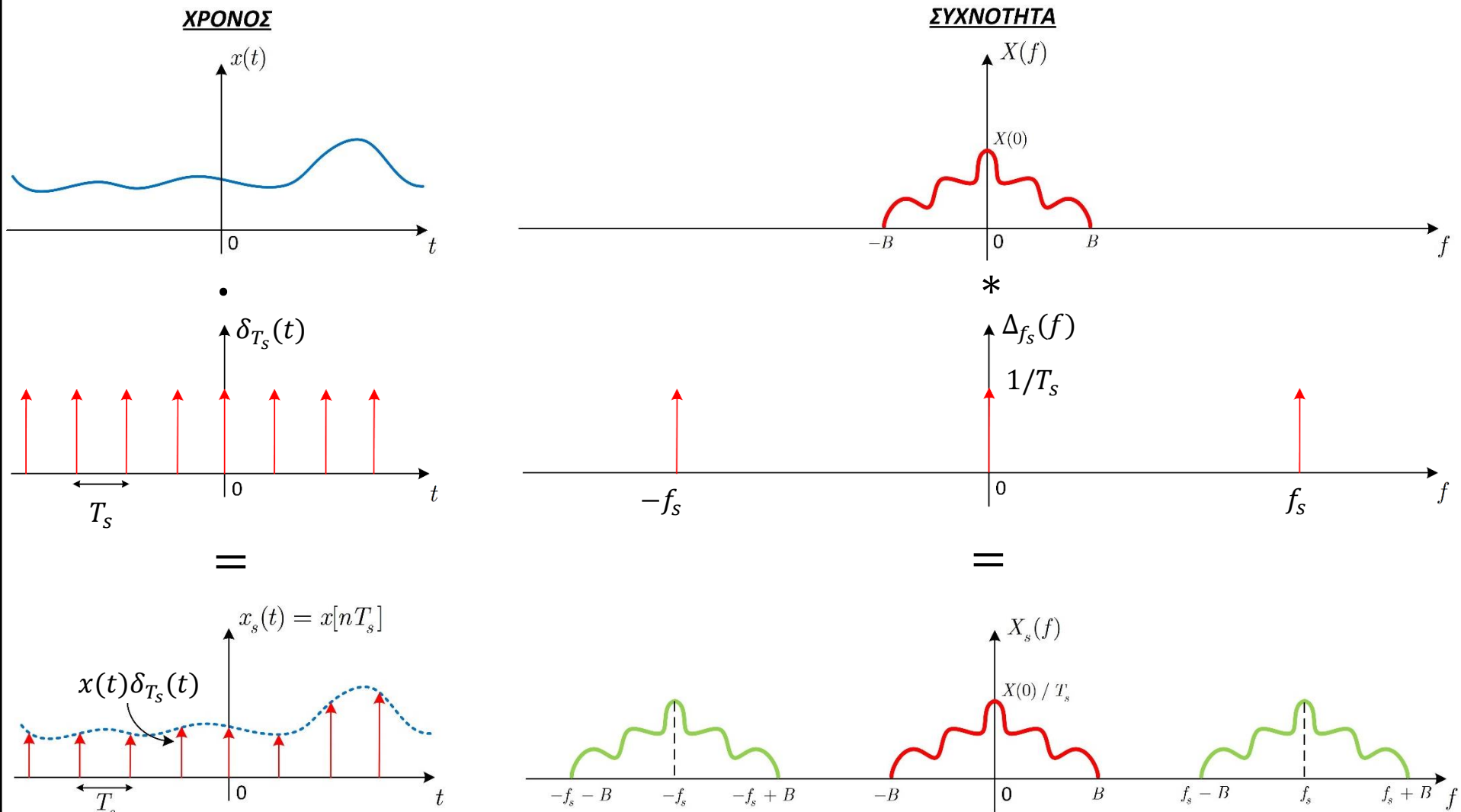
$$X(f) * \Delta_{f_s}(f) = X(f) * \sum_{k=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{T_s} \delta(f - kf_s) = \sum_{k=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{T_s} X(f - kf_s)$$

λόγω της ιδιότητας

$$X(f) * \delta(f - f_0) = X(f - f_0)$$

- Η τελευταία σχέση μας λέει ότι ο μετασχηματισμός Fourier του δειγματοληπτημένου σήματος είναι ένα άθροισμα από τους μετασχηματισμούς Fourier του σήματος συνεχούς χρόνου, τοποθετημένους σε απόσταση f_s (ανά δυο) μεταξύ τους!!
- Με άλλα λόγια, ο μετασχ. Fourier του δειγματοληπτημένου σήματος είναι **περιοδικός** στη συχνότητα με περίοδο f_s !!!

- Δειγματοληψία
- Σχηματικά, έχουμε την παρακάτω εικόνα:

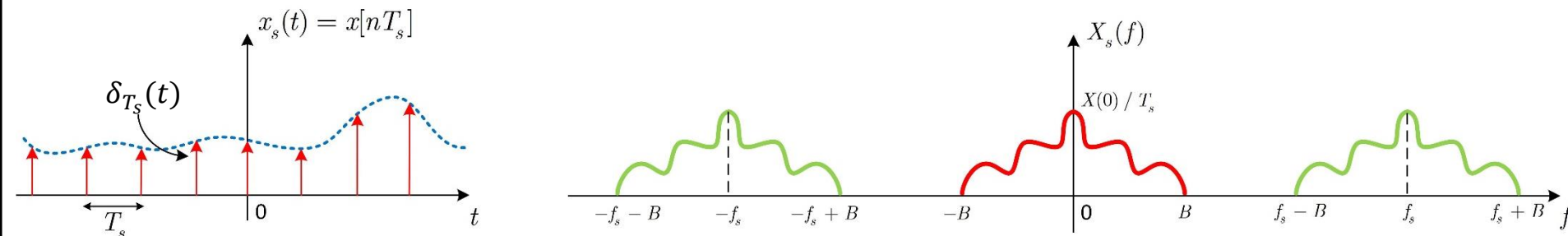

• Δειγματοληψία – Ανακατασκευή

• Έχουμε τώρα τα δείγματα από το αρχικό σήμα συνεχούς χρόνου

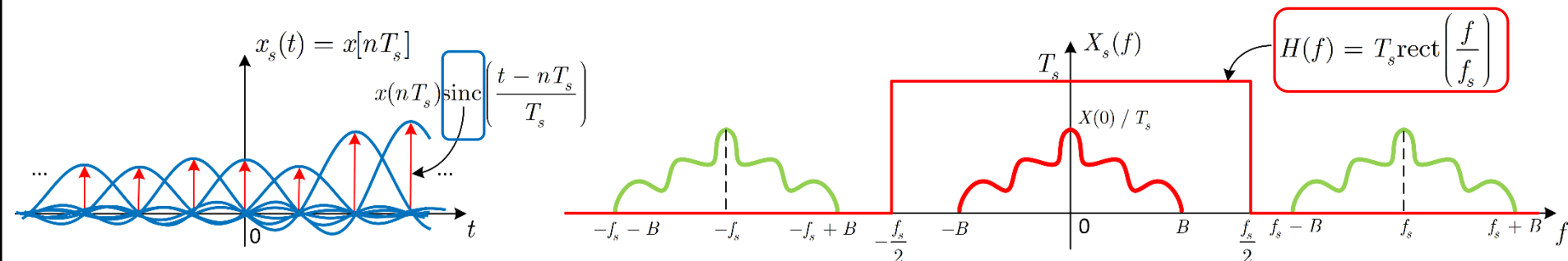
- Αυτά τα δείγματα μπορούν να αποθηκευτούν κάπου

• Πως θα ανακτήσουμε το αρχικό φάσμα – και έτσι, το αρχικό σήμα – από τα δείγματά του, δηλ. από το δειγματοληπτημένο σήμα?

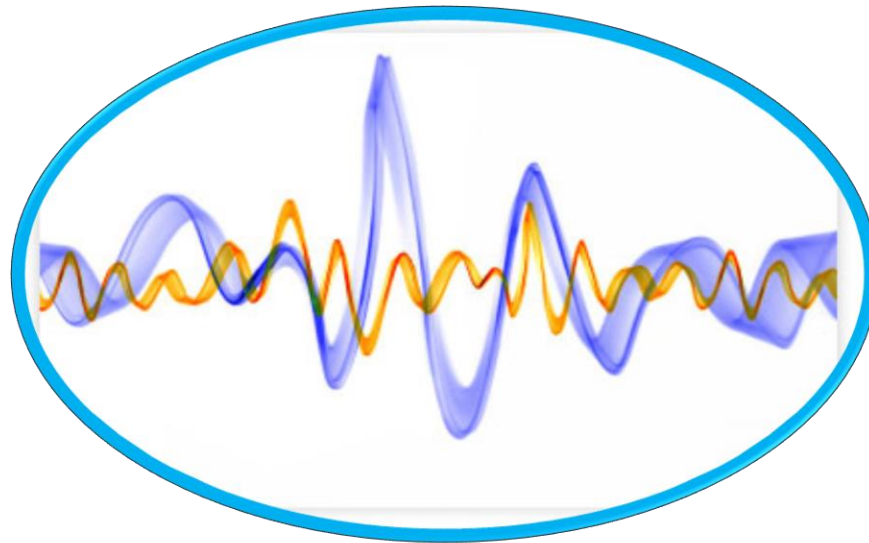

• Από το παραπάνω σχήμα βλέπουμε ότι ένα **χαμηλοπερατό φίλτρο** θα μπορούσε να απομονώσει το κεντρικό φάσμα που αντιστοιχεί στο σήμα συνεχούς χρόνου

• Το γινόμενο του φίλτρου με το φάσμα στη συχνότητα αντιστοιχεί σε συνέλιξη στο χρόνο των δειγμάτων του σήματος με μια συνάρτηση **sinc(.)**!!!!

Συνεχίζεται...

E.BA.

AM: 4238: 1

AM: 3574: 1

AM: 4220 : 1